

Vlaams
Parlement

ingediend op **1619** (2017-2018) – Nr. 1
11 juni 2018 (2017-2018)

Verslag van de gedachtewisselingen

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door Bart Dochy en Bart Caron

over het gezamenlijke advies van de Strategische
Adviesraad voor Landbouw en Visserij (SALV)
en de Vlaamse Milieu- en Natuurraad (Mineraad)
over de toekomst van voeding en landbouw

Samenstelling van de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid:

Voorzitter: Jos De Meyer.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Jelle Engelbosch, Danielle Godderis-T'Jonck, Sofie Joosen, Sabine Vermeulen, Peter Wouters;

Jos De Meyer, Bart Dochy, Tinne Rombouts, Johan Verstreken;

Herman De Croo, Francesco Vanderjeugd;

Els Robeyns, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Vera Celis, Matthias Diependaele, Bert Maertens, Marius Meremans, Wilfried Vandaele, Tine van der Vloet;

Robrecht Bothuyne, Lode Ceysens, Michel Doomst, Jan Durnez;

Lydia Peeters, Freya Saeys;

Rob Beenders, Kurt De Loor;

Johan Danen.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin.

INHOUD

I.	Toelichting van het gezamenlijke advies van de SALV en de Minaraad over de toekomst van voeding en landbouw	5
1.	Governance.....	5
2.	Onderzoek en innovatie	6
3.	Veerkracht van de sector	7
3.1.	Pijler 1 werkt onvoldoende.....	7
3.2.	Marktwerking	7
3.3.	Risicomanagement.....	8
4.	Milieuzorg en klimaatactie.....	8
5.	Versterken van de socio-economische structuur van plattelandsgebieden ...	9
6.	Gedragen landbouw	10
7.	GLB in mondiaal perspectief: handel en migratie.....	10
II.	Vragen van de commissieleden aan de SALV en de Minaraad	11
1.	Sofie Joosen.....	11
2.	Els Robeyns	11
3.	Bart Dochy.....	11
4.	Bart Caron	12
5.	Francesco Vanderjeugd.....	13
6.	Herman De Croo	14
7.	Jos De Meyer.....	14
III.	Antwoorden van de SALV en de Minaraad	15
IV.	Bijkomende vragen van de commissieleden en antwoorden van de SALV en de Minaraad	19
V.	Reactie van minister Joke Schauvliege op het gezamenlijke advies van de SALV en de Minaraad	20
1.	Governance.....	21
2.	Onderzoek en innovatie	21
3.	Veerkracht van de sector	22
4.	Milieuzorg en klimaatactie.....	22
5.	Versterken van de socio-economische structuur van plattelandsgebieden .	23
6.	Gedragen landbouw	23
7.	GLB in mondiaal perspectief: handel en migratie.....	24
VI.	Vragen van de commissieleden aan minister Joke Schauvliege	24
1.	Herman De Croo	24
2.	Els Robeyns	24
3.	Sofie Joosen.....	25
4.	Bart Dochy.....	25
5.	Bart Caron	26
6.	Jos De Meyer.....	27

VII. Antwoorden van minister Joke Schauvliege	28
VIII. Bijkomende vragen van de commissieleden en antwoorden van minister Joke Schauvliege	30
Gebruikte afkortingen	31
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

Op 29 november 2017 publiceerde de Europese Commissie met de mededeling Com(2017) 713 final haar visie op de toekomst van voeding en landbouw (bijlage 1).

De Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij en de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen, hebben dit document onderzocht. Zij verstrekten hierover een gezamenlijk advies op 27 april 2018 (bijlage 2), om bij te dragen tot de visievorming van de Vlaamse Regering, wanneer die een standpunt inneemt bij de vorming van de Europese wetgeving tegen juni 2018.

De Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid wisselde op 23 mei 2018 van gedachten met de SALV en de Minaraad over hun advies dat in de commissie werd voorgesteld (bijlage 3). De SALV werd vertegenwoordigd door Hendrik Vandamme, voorzitter, en Koen Carels, secretaris. De Minaraad werd vertegenwoordigd door Mathias Bienstman, voorzitter, en Jan Verheeke, secretaris.

Op 30 mei 2018 wisselde de commissie van gedachten met Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over de reactie van de minister op het gezamenlijke advies van de SALV en de Minaraad.

De bijlagen 1 tot en met 3 zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting van het gezamenlijke advies van de SALV en de Minaraad over de toekomst van voeding en landbouw

Hendrik Vandamme, voorzitter van de SALV, deelt mee dat het advies een gezamenlijk werkstuk is op eigen initiatief van de SALV en de Minaraad. In de loop van 2017 werd elf maal vergaderd met externe sprekers van het Europese niveau en van het Vlaamse beleidsdomein Landbouw en Visserij, en met professoren met diverse specialisaties zoals economie en ecologie. In 2018 kwamen zeven werkcommissies samen, bestaande uit verschillende leden van zowel de SALV als de Minaraad, met een coauteurschap van hun secretariaten, wat resulteerde in het voorliggende advies.

Het advies is gericht aan alle Vlaamse beleidsmakers. Dit advies is gebaseerd op de mededeling van de Europese Commissie van 29 november 2017 en wenst bij te dragen aan de visievorming ten behoeve van het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering met het oog op de standpunten die moeten worden ingenomen bij de vorming van de toekomstige Europese wetgeving over het GLB, waarvan de wetgevende voorstellen door de Europese Commissie op 1 juni 2018 naar buiten gebracht worden.

Het advies wenst de Vlaamse beleidsmakers in staat te stellen om een gedegen beeld te scheppen van de opportuniteiten, uitdagingen, tekortkomingen en implicaties die de Europese krijtlijnen onder de huidige vorm met zich meebrengen voor de Vlaamse landbouw en het landbouwbeleid. Het advies kan in die zin uiteraard geen uitspraak doen over het nieuwe GLB dat na juni 2018 wordt ontwikkeld.

1. Governance

Koen Carels, secretaris van de SALV, deelt mee dat het advies de structuur volgt van de communicatie van de Europese Commissie van 29 november 2017. Op de zeven hoofdstukken wordt dan telkens het standpunt geënt van de SALV en de Minaraad.

De SALV en de Minaraad zijn vrij kritisch over de communicatie van de Europese Commissie waarin zij een vrij beperkte vertaling zien van sustainable development goals. Nochtans is bij de opmaak van het toekomstig landbouwbeleid een samenhangende, integrale en ambitieuze omzetting van de doelstellingen betreffende duurzame ontwikkeling noodzakelijk, om een effectieve uitvoering ervan te garanderen.

De adviesraden stellen vast dat de formele mededeling van de Europese Commissie vertrekt vanuit de premisse van een verdere verduurzaming, eerder dan van een versnelde verduurzaming in de landbouw om aan een aantal duurzaamheidsvraagstukken een oplossing te bieden. Evenmin spreekt de Europese Commissie zich uit over de wijze waarop die verduurzaming van de Europese land- en tuinbouw zal geconcretiseerd worden. De Europese Commissie maakt een doelstellingenkader, maar maakt geen strategische keuzes. Men spreekt zich ook niet uit over de wijze waarop de doelstellingen moeten worden gerealiseerd, bijvoorbeeld via transformatie, het gradueel stappen zetten met bestaande modellen, of via transitie via het actief inzetten op nieuwe modellen en productiesystemen.

De Europese Commissie pleit voor meer subsidiariteit voor de lidstaten. Dat is een kans om beter in te spelen op de specificiteit van het Vlaamse landbouwsysteem, de Vlaamse bosbouw en het Vlaamse platteland. Maar op Europees niveau moeten ook de nodige garanties worden gegeven om de kwaliteit en effectiviteit van deze doorgedreven subsidiariteit te waarborgen.

Er moet met andere woorden een duidelijke bepaling komen van een coherent Europees doelstellingenkader. Er zijn een afdoende Europese regulering en guidance nodig, bijvoorbeeld om de lidstaatspecifieke doelstellingen op te maken. Er moeten ook validatieprocedures komen op Europees niveau en op het niveau van de lidstaten, met gegarandeerde betrokkenheid van alle stakeholders. Dat is belangrijk om op Europees niveau het gelijke speelveld te behouden. Daarnaast zijn een gedegen onderbouwing en efficiënte monitoringsystemen nodig die de effectiviteit van het landbouwbeleid garanderen tot op het implementatieniveau. Voorafgaand aan de toepassing van nieuwe beleidskaders dient een impact-evaluatie te gebeuren op alle componenten van duurzame ontwikkeling.

2. Onderzoek en innovatie

De Europese Commissie pleit terecht voor het beter benutten van onderzoek en innovatie. De adviesraden erkennen dat verschillende vormen van duurzame innovatie mogelijk zijn, inclusief systeeminnovatie. Een toekomstgericht investeringsbeleid biedt kansen aan die verschillende vormen van duurzame vernieuwing in de land-, tuin- en bosbouw, zowel in productie als in afzet.

Het gezamenlijke advies pleit ervoor dat het Europees kader voor innovatiebeleid pluralistisch en proactief kan zijn, met verschillende paden van verduurzaming voor koplopers én volgers. Daarbij is belangrijk dat lock-ins vermeden worden als investeringen die veranderingen in een volgend stadium verhinderen. Er wordt ook bijzondere aandacht gevraagd voor exnovatie of reconversie. Daarmee bedoelt men het efficiënt en effectief afbouwen van verouderde en minder duurzame praktijken.

De adviesraden dringen ook aan op garanties in de strategische plannen van lidstaten dat het innovatie- en investeringsbeleid coherent zal zijn met de na te streven doelen. Het steunbeleid mag in zijn geheel bijvoorbeeld niet leiden tot een significante stijging van de milieudruk in Vlaanderen.

Jonge landbouwers zijn de toekomst van onze landbouw. Maximaliseer dus de toegang tot innovatie voor starters in het algemeen en jonge boeren in het bijzonder.

Tot slot wordt voldoende aandacht gevraagd voor de kruisbestuiving tussen onderzoek en praktijk, met een wisselwerking in beide richtingen. Daarbij is het belangrijk dat de positie van de landbouwer wordt versterkt.

3. Veerkracht van de sector

3.1. Pijler 1 werkt onvoldoende

De adviesraden stellen vast dat de rechtstreekse inkomenssteun (pijler 1) er niet in slaagt om de vooropgestelde economische, sociale en ecologische doelstellingen afdoende te realiseren. De raden vinden dat een gemiste kans en betreuren dat de Europese Commissie geen intentie uitspreekt om naar een performanter alternatief voor deze drie uitdagingen te evolueren.

De raden vragen om met urgentie werk te maken van een versterking van de landbouwinkomensvorming door een verbeterde economische toolbox. Het huidige voorstel van de Europese Commissie is daartoe een gemiste kans, want aan de landbouwer moet een beter inkomen en een perspectief op lange termijn worden geboden. Daarvoor is een performanter instrumentarium nodig op het vlak van marktwerking, risicobeheer, en een behoorlijk inkomen uit maatschappelijke diensten. Landbouwers moeten in de eerste plaats via de markt vergoed kunnen worden voor de geleverde producten. Pas indien dat niet kan worden gerealiseerd, is aanvullend beleid noodzakelijk.

Om dat te realiseren worden een aantal aanbevelingen gedaan. Een ambitieuzer beleid betreffende risicobeheer en marktwerking moet meer zijn dan een gewone bundeling van best practices. Er moet een betere onderlinge afstemming komen tussen DG AGRI en DG COMP, met bijvoorbeeld een uitzonderingssituatie om de marktpositie van de landbouwers te versterken. De adviesraden pleiten ook voor vrijheidsgraden voor lidstaten die zelf al verdergaande stappen willen zetten. Er is ook nood aan een adequaat vergoedingensysteem voor performante bovenwettelijke maatschappelijke diensten, ten voordele van alternatieve verdienmodellen bovenop landbouwproductie.

Ook moet worden gezorgd voor aangepaste steunmaatregelen voor jonge boeren. Zij hebben in de eerste jaren na de opstart geen financiële reserves om investeringen te doen of hun solvabiliteit te verzekeren. Het einddoel moet een duurzamere samenstelling zijn van het landbouwinkomen dat uit de markt kan komen en een vergoeding is voor alle factorkosten. Daar bovenop kan in een vergoeding voor bijkomende maatschappelijke diensten worden voorzien.

3.2. Marktwerking

De adviesraden vinden de intenties van de Europese Commissie om tot een betere marktwerking te komen, ontoereikend. Zij pleiten voor een verhoogde markttransparantie en het uitbreiden van de mogelijkheden van producentenorganisaties. In de SALV en de Minaraad werd eerder al gediscussieerd over het systeem van quota, maar dat wordt hier niet bedoeld. Er wordt meer gedacht aan een fijnmazige aanbodbeheersing en normeringen bij producentenorganisaties, maar ook hier is een goede afstemming nodig tussen DG COMP en DG TRADE. Het is ook nodig om de positie van de landbouwer in de agrovoedingsketen en in contractrelaties te versterken.

3.3. Risicomanagement

De adviesraden verwachten dat een beleidskader voor risicobeheer integraal en evenwichtig is voor verschillende soorten risico's, met een evenwichtige combinatie van publieke, collectieve en individuele verantwoordelijkheden, op basis van aanvaardbare principes en voorwaarden (onder andere vermijdbare risico's) en rekening houdend met alle componenten van duurzame ontwikkeling. Bij risicopreventie is het ook belangrijk dat moral hazard wordt vermeden, met roekeloos gedrag door partijen die niet direct een risico lopen voor hun daden.

4. Milieuzorg en klimaatactie

Jan Verheeke, secretaris van de Minaraad, dankt de SALV voor het gezamenlijke proces dat werd doorgemaakt, waarbij uiteindelijk unanimiteit werd bereikt over sociaaleconomische aspecten, maar ook over milieu.

Samen met de Europese Commissie vinden de adviesraden dat het lopende GLB nog geen afdoende resultaten heeft opgeleverd op het vlak van klimaat, milieu en natuur. De Europese Commissie zegt dat niet rechtstreeks, maar het kan worden afgeleid uit de wijze waarop het probleem wordt geformuleerd. De Europese Commissie wenst immers te komen tot een "gerichtere, ambitieuzere maar flexibele benadering", en dit na verwijzing naar de huidige "groene architectuur" met randvoorwaarden, groene betalingen en vrijwillige agromilieuen klimaatmaatregelen die niet volledig het verhoopte resultaat hebben opgeleverd:

- bij klimaat is landbouw zeker niet de grootste factor van klimaatgevoelige emissies. Landbouw staat op de vijfde plaats en genereerde in 2014 ongeveer 11 procent van de emissies. De reductie werd doorgevoerd sinds 1990 (-21 procent) maar het reductietempo is gedaald;
- bij milieu en voor lucht is de landbouwsector de grootste emittent van ammoniak (NH₃). Voor de andere luchtcomponenten van andere sectoren werd een veel sterkere reductie doorgevoerd. Het niet-behalen van de 'goede toestand' van de kaderrichtlijn Water ligt in belangrijke mate aan diffuse verontreiniging, waarbij Europese landbouw de belangrijkste driver is;
- bij natuur zijn habitatverlies en verminderde milieukwaliteit in Europa de belangrijkste oorzaken van biodiversiteitsverlies. Ook hier is land- en bosbouw een belangrijke aandrijver wegens de grote oppervlakte die wordt bestreken.

Dat Europa de milieuproblemen erkent, is een belangrijke verdienste. Landbouworganisaties drongen er binnen de adviesraden echter op aan om duidelijk aan te tonen in welke mate zij mee aan de basis zouden liggen van de vastgestelde problemen. Om daartoe te komen stellen de adviesraden dat de uitdagingen moeten worden erkend in het licht van bestaande internationale en Europese engagementen, die in eerste orde zijn uitgedrukt in duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, de zogenaamde SDG's. De uitdaging van het Klimaatverdrag van Parijs wordt voor landbouw op Europees niveau uitgedrukt door de non-ETS-verordening en door de recente LULUCF-verordening. Er zijn eveneens diverse Europese richtlijnen betreffende waterbeleid, met centraal de kaderrichtlijn Water. Voor het luchtkwaliteitsbeleid zijn er de National Emission Ceilings en luchtkwaliteitsnormen. Voor het natuurbeleid zijn er de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn en de Europese biodiversiteitsstrategie die daar data opplakt.

De adviesraden vragen om de in de richtlijnen en verordeningen vervatte doelen op te delen – per lidstaat en voor landbouw – wat dan de basis moet vormen voor de doelen in de strategische plannen. De vraag is dus hoeveel in elke lidstaat landbouw ter harte moet nemen als basis voor de nationale strategische

plannen. Die nationale strategische plannen moeten ernstig worden opgemaakt met een duidelijke afbakening van de doelen.

De raden vragen vervolgens om aan de subsidiariteit duidelijke verantwoordingsmechanismen te koppelen. Subsidiariteit is goed, maar kan aanleiding geven tot een spiraal naar beneden met selectie van gemakkelijk te realiseren doelen of selectie van doelstellingen in functie van competitiviteit, los van wat ze voor de milieuverbetering opleveren. Elke lidstaat kent deze verleiding, maar de Europese Commissie moet een structuur ontwikkelen die de lidstaten op het juiste pad dwingt.

De Commissie onderkent dit probleem en wil maatregelen met toegevoegde waarde, maar voor de adviesraden zijn duidelijke verantwoordingsmechanismen nodig, zodat lidstaten de klimaat-, milieu- en natuurdoelen op een integrale manier zullen nastreven.

Er wordt in de visie van de Europese Commissie een nieuwe combinatie van verplichte en vrijwillige maatregelen vooropgesteld: voor de raden moet die leiden tot effectieve resultaten die aan de gestelde doelen beantwoorden. De adviesraden vragen dus effectieve resultaten voor klimaat, milieu en natuur. Dat is met de commissiemededeling van 29 november 2017 nog gegarandeerd, want de Europese Commissie bevestigt eigenlijk een bestaande tweesporenaanpak. Dat komt erop neer dat de inkomenssteun afhangt van milieuvriendelijke praktijken, met daarboven een laag van vrijwillige instapregelingen. Het is echter niet duidelijk wat dat in de praktijk zal inhouden.

De internationale en Europese engagementen moeten niet alleen effectief zijn in elke lidstaat, maar zullen wellicht ook evolueren doorheen de tijd. De strategische plannen, de verplichte en vrijwillige maatregelen moeten dan ook in staat zijn om mee te evolueren met nieuwe klimaatdoelstellingen die er in de toekomst wellicht zullen komen.

Het is tot slot ook nodig dat er op lidstaatniveau gedragen en aanvaarde indicatoren en monitoring gehanteerd worden. De bijdrage van het GLB aan de klimaat-, milieu- en natuurdoelen moet meetbaar zijn. Als doelen niet gehaald worden, moet men onderzoeken wat de verklaring hiervan is. De bestaande monitoring is hiertoe onvoldoende. Er moet om te beginnen een onderscheid worden gemaakt tussen output- en outcome-indicatoren. Outputindicatoren geven bijvoorbeeld aan hoeveel procent van het areaal werd bereikt, hoeveel euro werd gespendeerd aan bepaalde maatregelen enzovoort. Outcome-indicatoren geven aan of de gerelateerde milieukwaliteit wel of niet verbetert: ze worden momenteel in de milieufilière gemeten, en de relatie tussen beide indicatorengroepen is momenteel niet altijd duidelijk. Het kernprobleem daarbij is dat tijdig moet worden onderzocht hoe het komt dat bepaalde doelstellingen niet worden gehaald, en welke bijstelling nodig is om deze doelstellingen wel te halen. De bestaande monitoring daartoe is onvoldoende.

5. Versterken van de socio-economische structuur van plattlandsgebieden

Koen Carels stelt dat de adviesraden zeker opportuniteiten zien in het plattlandsbeleid. Zeker in de context van het verstedelijkte Vlaanderen en het specifieke platteland worden kansen gezien in de subsidiariteit voor de Vlaamse landbouw en de economische bosbouw.

Daarbij is het aangewezen om te zoeken naar synergiën tussen verschillende Europese structuur- en investeringsfondsen die de socio-economische ontwikkeling van plattlandsgebieden kunnen versterken.

Ook in dit kader dringen de adviesraden aan op een grotere focus op jonge boeren, om de vergrijzing in de sector tegen te gaan. Zij moeten een betere toegang krijgen tot een aangepaste vorming en tot de productiefactoren in het kader van de generatiewissel. Landbouwgrond wordt in Vlaanderen immers onbetaalbaar duur.

In het advies werd een overzicht opgenomen van mogelijke starters in de land- en tuinbouw, ingedeeld naar achtergrond, verdienmodel, type opstarting en leeftijd. Men kan immers op diverse wijzen een 'starter' zijn. Men kan starten met of zonder achtergrond, ervaring of scholing in de sector. Het verdienmodel slaat op een bestaand bedrijfsmodel of een nieuw bedrijfsmodel. Het type verwijst naar een startende oprichter of een overnemer. Naar leeftijd kan men instappen als jonge starter tot 40 jaar, of als minder jonge starter ouder dan 40 jaar.

De adviesraden vragen om er op Europees niveau voor te zorgen dat er voldoende instrumenten ontwikkeld worden om de uiteenlopende noden en behoeften van verschillende soorten starters tegemoet te treden.

6. Gedragen landbouw

De adviesraden vinden dat de Europese Commissie te weinig handvaten biedt om de afstand tussen producent en consument kleiner te maken.

Dat kan door het vergroten van de publieke affiniteit met hedendaagse en toekomstige landbouwsystemen, onder meer door de communicatie over en weer tussen boer en burger te stimuleren. Het grote publiek kent de huidige landbouwsystemen immers onvoldoende en heeft er dus geen affiniteit mee.

Er wordt ook aangedrongen op de erkenning van de relatie van land-, tuin- en bosbouw tot de verschillende ecosysteemdiensten, onder andere met het inspelen op de belevingswaarde van geleverde goederen en diensten. Landbouw heeft immers niet alleen een negatieve druk op het ecosysteem. De positieve bijdrage zoals voedselproductie, regulator voor overstromingsrisico's, producent van energiegewassen en het bevorderen van de bodemvruchtbaarheid, is te weinig bekend.

Ketenschakels moeten meer geresponsabiliseerd worden, met een belangrijke taak voor de retail. Een faire remuneratie voor de land- en tuinbouw maakt daar deel van uit.

Ook de consument moet geresponsabiliseerd worden en via het Europese consumentenbeleid gestimuleerd worden tot een duurzaam aankoop- en consumptiegedrag.

7. GLB in mondiaal perspectief: handel en migratie

Het uitgangspunt van de adviesraden is dat elk land het recht heeft om een eigen basispotentieel aan landbouw te ontwikkelen en te beschermen. Daarbovenop moet de mogelijkheid worden gecreëerd om handel te drijven met een toegevoegde waarde.

Het landbouw- en bosbouw(handels)beleid moet zich dus vooral richten op lokale productie en regionale handel. De import uit de wereldmarkt via internationale verdragen mag daarbij de verduurzaming van de Europese landbouw- en bosbouwproductie niet afremmen.

II. Vragen van de commissieleden aan de SALV en de Minaraad

1. Sofie Joosen

Sofie Joosen vindt het een hele prestatie dat de SALV en de Minaraad samen een advies hebben uitgebracht. Het feit dat daarbij de verschillende stakeholders werden betrokken, maakt het advies voor het Vlaams Parlement erg waardevol.

Het is voor iedereen duidelijk dat het huidige GLB niet de gewenste resultaten oplevert, noch voor het inkomen van de landbouwers, de marktwerking en de milieudoelstellingen, terwijl 38 procent van de EU-middelen aan landbouwbeleid worden besteed.

De mededeling van de Europese Commissie van 29 november 2017 bevat een aantal positieve elementen: minder directe inkomenssteun, meer inkomen halen uit de directe marktwerking, meer aandacht voor risicomanagement en voor het klimaatbeleid en het openen van de mogelijkheid voor meer maatwerk voor de lidstaten. De richtlijn is echter geen definitieve versie. Het is afwachten welke wetteksten de Europese Commissie op 1 juni zal bekendmaken en welke impact de brexit zal hebben op de landbouwbegroting. Toch is het nu al duidelijk dat het landbouwbeleid een structureel omslag zal moeten maken om tot een efficiënt en milieubewust landbouwbeleid te kunnen komen.

De adviesraden stellen voor om de toegang tot innovatie voor starters en voor jonge boeren in het bijzonder, te maximaliseren. Hoe moet dat inhoudelijk worden ingevuld?

De nieuwe combinatie van verplichte en vrijwillige maatregelen moet voor de adviesraden leiden tot efficiënte en effectieve resultaten. Het spreekt voor zich dat indicatoren en monitoring van essentieel belang zijn, maar er werd ook verwezen naar de samenhang tussen output en outcome-indicatoren. Wat moet er nog veranderen om de gewenste synergie te bereiken?

Er werd in het advies niet verwezen naar de brexit en de Europese ontwerpbegroting die mogelijk een vermindering van het landbouwbudget inhoudt. Zijn de voorgestelde doelen en meetinstrumenten te bereiken binnen een mogelijk verminderde financiering?

2. Els Robeyns

Els Robeyns sluit zich aan bij de genoemde tekortkomingen van het huidige GLB. Zou het een verbetering zijn indien bij de inkanteling van de maatregelen voor duurzaamheid en vergroening meer initiatief en monitoring bij de lidstaten wordt gelegd? In welke mate is het opportuun om daarbij als lidstaat stappen te zetten die verder gaan dan het Europese niveau?

Het huidige GLB is vooral georiënteerd op schaalvergroting en een verbetering van de productiviteit. Vooral de industriële veeteelt is moeilijk te verzoenen met de richtlijnen betreffende ecologie en milieu. Moeten er geen fundamentele keuzes worden gemaakt qua afbouw van de industriële veestapel gezien de maatschappelijke kost die hieraan is verbonden?

3. Bart Dochy

Bart Dochy merkt op dat de bezorgdheid van iedereen voor een behoorlijk inkomen voor de landbouwer sterk gebonden is aan het budget dat aan het GLB

zal worden toegekend. Bij de Interparliamentary Committee Meeting on Agriculture and Rural Development te Brussel van 24 april 2018 over de toekomst van het GLB na 2020, kon hij vaststellen dat ieder tussenkomend parlementslid van de lidstaten heeft gepleit voor een verhoging van het landbouwbudget, met uitzondering van Zweden. Dat wil echter niet zeggen dat de Europese Commissie zal ingaan op die vraag. In elk geval is het belangrijk om oog te hebben voor het verbeteren van de marktpositie van de landbouwer en betere systemen voor risicobeheer, zoals terecht wordt opgemerkt onder het hoofdstuk 'veerkracht' van het gezamenlijke advies. Er wordt ook gesteld dat de rechtstreekse inkomenssteun gefaald heeft. Is dit een pleidooi om een middelenverschuiving van pijler 1 naar pijler 2 met de daaraan verbonden randvoorwaarden?

Er wordt gesproken over het afschaffen van de vergroening. Bestaat het risico niet dat de vergroeningsmaatregelen gewoon in de randvoorwaarden van pijler 2 worden opgenomen en er daarnaast op het niveau van de lidstaten, al dan niet vrijwillige, nog bijkomende voorwaarden worden opgelegd in functie van eventueel bijkomende betalingen?

4. Bart Caron

Bart Caron vindt het gezamenlijke advies moedig en gedurfd, maar uiteindelijk is het ook een compromis tussen uiteenlopende belangen.

Er is een belangrijk verschil tussen de mededeling van de Europese Commissie van 29 november 2017 en de ondertussen gekeurde tekst van het GLB-voorstel. De nadruk blijft voor een belangrijk deel op de eerste pijler liggen met rechtstreekse inkomenssteun, zodat de tweede pijler, met gekoppelde steunmaatregelen zoals vergroening, onder druk komt te staan. Samen met de grote ruimte die aan de lidstaten en regio's zal worden geboden in de uitvoering van het GLB, is dit niet zonder risico.

Het GLB zou twee grote doelstellingen moeten nastreven. Ten eerste de leefbaarheid van de landbouw in Europa veilig stellen, wat verder gaat dan het garanderen van voldoende en veilig voedsel. Het betreft ook een leefbaar inkomen voor de landbouwer en voor jonge starters. Ten tweede moet de landbouw in harmonie met de omgeving worden uitgeoefend, en het landbouwbeleid moet bereid zijn om de landbouwer te vergoeden voor de milieumaatregelen die het oplegt of die de landbouwer bijkomend op zich neemt. Vanuit dit uitgangspunt worden een aantal vragen voorgelegd aan de adviesraden.

Welke impact verwachten de adviesraden van het finale GLB-voorstel? Hoe moet Vlaanderen omgaan met het finale GLB-voorstel en de verschuivingen die hierin terug te vinden zijn tegenover de mededeling van november 2017? Zal de Vlaamse administratie de aangeboden extra subsidiariteit met een eigen strategisch plan organisatorisch kunnen aanwenden met de huidige capaciteit aan personeel en kennis? En vereist dit geen grote samenwerking tussen de administraties van Landbouw en Leefmilieu? Bestaat het risico niet dat Vlaanderen zal vervallen in inspanningsverbintenissen en niet in resultaatsverbintenissen? Kan Vlaanderen zinvolle indicatoren uitzetten en zal het verder willen gaan dan de minimumvoorwaarden die Europa oplegt?

Meer dan de helft van de broeikasgassen wordt door landbouw uitgestoten, met als belangrijke deelsector de veeteelt. Het is dus duidelijk dat op het terrein van duurzaamheid belangrijke inspanningen moeten worden geleverd. De milieubeweging, maar ook landbouworganisaties, via een aantal opiniestukken, lanceren rond het afbouwen van de veestapel al een aantal ideeën. Wat is de visie van de adviesraden hierop?

Het gezamenlijke advies bevat voorstellen betreffende milieuzorg en klimaatactie die vergroening en milieumaatregelen moeten bevorderen, met het vastleggen van doelen, indicatoren en monitoring. De Boerenbond formuleert in zijn eigen GLB-visie echter afwijkende standpunten, met onder andere een maximale keuzevrijheid tussen de duurzaamheidsprioriteiten en ook dat deze keuzes niet door de overheid moeten worden opgelegd. Het is dan ook moeilijk om het voorliggende advies als representatief te beschouwen als een van de belangrijkste organisaties een ander standpunt formuleert.

Vorig jaar maakte de Minaraad een proactief GLB-advies naar aanleiding van de toen lopende publieke consultatie. Zitten de krachtlijnen van dat advies mee vervat in het gezamenlijke advies dat nu voorligt? Waar zitten eventueel de verschillpunten?

5. Francesco Vanderjeugd

Francesco Vanderjeugd apprecieert dat beide adviesraden in het gezamenlijke advies een compromis hebben bereikt, ondanks de polarisatie waarmee de discussie over het landbouwbeleid vaak wordt gevoerd. Het is een voorbeeld voor het voeren van een open en eerlijk debat. Het belang van een eigen voedselvoorziening wordt in de moderne tijden te vaak onderschat, los van de tewerkstelling die rechtstreeks en via nevenssectoren wordt gegenereerd.

De nadruk op een grotere subsidiariteit moet in elk geval in een context van een Europees gelijk speelveld worden bekeken, zodat de concurrentiepositie van het ene land tegenover het andere niet wordt verzaamd door het opnemen van extra maatregelen.

Industriële landbouw wordt vaak in vraag gesteld, maar toch haalt die door toepassing van de meest moderne technieken en zijn schaalgrootte zeer goede resultaten, met een grotere productie en een kleiner landbeslag. Dit hoeft niet noodzakelijk ten koste te gaan van duurzaamheid, want ook voor ecologische maatregelen kan deze vorm van landbouw de meest moderne technieken toepassen. Familiale bedrijven kunnen trouwens evengoed industriële landbouw toepassen. Een goed landbouwbeleid mag zich niet vastrijden in deze vermeende tegenstellingen.

De rechtstreekse inkomenssteun via de eerste pijler haalt zijn doelstellingen niet. Nochtans zijn heel wat subsectoren zoals de rundvee- en melkveehouderij hiervan sterk afhankelijk. Het wegnemen van de rechtstreekse inkomenssteun zou voor hen dramatische gevolgen hebben. Hoe zien de adviesraden de toekomst van de genoemde subsectoren in het licht van de afbouw van de eerste pijler?

Bij erkende natuurrampen kan het Rampenfonds worden ingeschakeld om een deel van de schade te vergoeden. In uitvoering van de resolutie betreffende de oprichting van een verzekering voor land- en tuinbouwers tot dekking van schade door extreme weersomstandigheden of andere natuurrampen (*Parl.St.* VI.Parl. 2011-12, nr. 1610/3), werkt de minister ook aan de invoering van een brede weersverzekering. Mogelijk kan vanuit pijler 2 in een tussenkomst worden voorzien, zodat de polis betaalbaar wordt voor de landbouwers. Hoe meer landbouwers zich verzekeren, hoe betaalbaarder deze verzekering zal worden. Hebben de adviesraden een mening over het al dan niet verplicht opleggen van een dergelijke weersverzekering?

Het advies legt terecht de nadruk op het belang van instromers in de landbouw. Hoe moet de tabel met type starters naar leeftijd, opstarting, verdienmodel en achtergrond volgens de adviesraden concreet geïmplementeerd worden? Is het

bijvoorbeeld niet discriminerend als een jonge landbouwer zonder ervaring meer wordt bevoordeeld dan een jonge landbouwer die al ervaring heeft? Jonge landbouwers zullen wellicht meer dan vroeger de nadruk leggen op duurzame landbouw en ecologie. Hopelijk zullen zij in de tweede pijler voldoende mogelijkheden vinden om deze zorg mee te nemen in een bedrijfsmodel dat ook rendabel is.

Wat denken de adviesraden over het idee van sommigen over het afbouwen van het VLIF omdat het te veel de nadruk zou leggen op industriële landbouw?

In het GLB2020 zullen meer taken moeten worden opgenomen betreffende ecologische landbouw en maatschappelijke taken, terwijl er vermoedelijk minder ondersteuning zal worden geboden wegens een verminderd landbouwbudget door de brexit. Hoe wordt de impact van de brexit in dit kader ingeschat?

Vermoedelijk is iedereen het eens met de suggestie voor meer monitoring om de vooropgestelde doelstellingen van het GLB ook effectief te kunnen realiseren. Maar op welke wijze moeten de doelstellingen worden gehandhaafd indien blijkt dat van het pad wordt afgeweken?

Het advies zegt niets over loonwerkers. Toch kunnen zij ook een grote impact hebben op de landbouwactiviteiten door de wijze waarop materialen en machines worden ingezet. Dat geldt ook voor stadslandbouw die de afstand tussen producent en consument aanzienlijk kan verminderen en de korte keten in de praktijk kan brengen. Verdient stadslandbouw een specifieke ondersteuning?

6. Herman De Croo

Herman De Croo pleit voor het behouden van een variabel aanbod in de landbouw. Op wereldschaal is er immers een toenemende vraag naar landbouwproducten waar we moeten kunnen op inspelen, inclusief nieuwe trends die belangrijke markten kunnen openen, zoals de vraag naar halalvlees.

Onze landbouw is mogelijk ook te veel georiënteerd op het produceren van producten als bieten en mais die hoofdzakelijk dienen als voedsel voor dieren. Mogelijk zal er in de toekomst meer moeten worden ingezet op producten die rechtstreeks naar de consument kunnen worden gebracht.

De Vlaamse landbouw moet zich eveneens bewust zijn van zijn plaats in de wereldhandel en bewust nadenken over het handhaven, uitbouwen, innoveren van zijn rol als producent, consument, handelaar en natuurbeheerder. Scholingsgraad, arbeidsmarkt, ondersteuning, onderzoek en dergelijke zouden allemaal in deze optiek moeten worden ingeschakeld.

7. Jos De Meyer

Jos De Meyer onderstreept dat het uitbrengen van een gezamenlijk advies van de SALV en de Minaraad niet evident is. Verschillende standpunten moesten worden verzoend, wat af en toe af te leiden is uit een vagere formulering. Dat geldt echter ook voor de mededeling van de Europese Commissie van 29 november 2017.

Het is essentieel dat het GLB de nadruk blijft leggen op voedselzekerheid en voedselveiligheid aan betaalbare prijzen binnen de EU, gecombineerd met een redelijk inkomen voor de landbouwer als producent. Vooral dat laatste aspect staat stevig onder druk en moet in het GLB2020 worden aangepast, samen met een betere ondersteuning voor de startende landbouwers. Onmiskienbaar zullen de maatschappelijke taken die de landbouwer moet opnemen nog toenemen, en

het is logisch dat daar op sociaal, economisch en ecologisch vlak normeringen tegenover staan, gekoppeld aan redelijke vergoedingen. Het sluitstuk hiervan is een Europese landbouwbegroting die de nodige ruimte biedt om dit beleid evenwichtig uit te bouwen. Hoe staan de adviesraden tegenover deze begroting en de impact van een mogelijke vermindering ervan?

Er wordt terecht gesteld dat een ambitieus GLB noodzakelijk is, maar kan een verzwakt Europa dit wel realiseren?

In welke mate kan de subsidiariteit het European level playing field bedreigen? Welke garanties kunnen hiertegen worden ingebouwd?

De eerste concrete voorstellen van Europa worden verwacht op 1 juni 2018. Zal er na het daaropvolgende overleg nog een definitief plan komen vóór de Europese verkiezingen of is de inschatting dat dit erna zal komen?

Het gezamenlijke advies benadrukt terecht het belang van een gedragen landbouw die inspeelt op de maatschappelijke verwachtingen. Maar door het verminderen van het aantal landbouwers, vermindert ook de band die iedereen vroeger wel had met een of andere landbouwer en zo ook met de land- en tuinbouwsector. Hoe kan de band tussen consument en producent opnieuw worden versterkt?

III. Antwoorden van de SALV en de Minaraad

Hendrik Vandamme benadrukt dat het advies enkel gaat over de mededeling van de Europese Commissie van 29 november 2017. Er wordt geen uitspraak gedaan over het budget en over de wetgevende voorstellen waarover op het ogenblik van het advies nog geen informatie beschikbaar was.

Een ander aspect is het gezamenlijke advies, waarin uiteraard compromissen moesten worden gesloten tussen de standpunten van verschillende organisaties. De voorzitters van de SALV en de Minaraad vertegenwoordigen bij dit advies niet één enkele organisatie, maar wensen hun rol als voorzitter en dus als verdediger van het gezamenlijke advies op te nemen, maar de werking van de SALV belet bijvoorbeeld niet dat leden individuele standpunten innemen namens hun organisatie.

De verschuivingen van pijler 1 naar pijler 2 zijn niet nieuw. Deze trend was al aanwezig in het huidige GLB. Tegenover de startperiode van 2014 is er al een verschuiving van 10 procent van pijler 1 naar pijler 2, met de daaraan gekoppelde inspanningen die bedrijven kunnen leveren voor het behalen van de klimaatdoelstellingen. Het VLIF evolueerde mee in deze richting. Bij huidige investeringen en aanvragen voor steun worden diverse criteria gehanteerd in het kader van duurzaamheid, verminderd gebruik van grondstoffen, energie en water, en minder impact op de omgeving. Vermoedelijk zullen de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie nog meer in deze richting opschuiven, en zullen de lidstaten hun beleid hierop moeten afstemmen.

In de discussie tijdens het overleg met de verschillende werkcommissies over het basisinkomen van de landbouwers werd benadrukt dat de huidige marktwerking niet in staat is om in een aantal sectoren een degelijk inkomen voor de land- en tuinbouwers te genereren. Men zou dan kunnen stellen dat deze sectoren in een Europese context niet meer rendabel zijn in Vlaanderen. Een andere invalshoek is echter die van de voedselzekerheid en voedselveiligheid waarbij iedere lidstaat toch nog een aantal sleutels in handen wil houden. Voedselzekerheid en -veiligheid aan een betaalbare prijs is na de Tweede Wereldoorlog de basis

geweest van het GLB, waaraan doorheen de jaren verschillende facetten werden toegevoegd. Voedselzekerheid en -veiligheid lijken momenteel geen probleem meer te zijn, maar het vervallen van de inkomenszekerheid en een redelijk inkomen voor de landbouwer, kan dit systeem weer uit balans brengen.

De eerste pijler van het GLB vervult met andere woorden zijn functie niet zoals oorspronkelijk was bedoeld. Rekening houdend met nieuwe maatschappelijke eisen rond duurzaamheid kan een verdere verschuiving van pijler 1 naar pijler 2 mogelijk nieuwe taken genereren die de landbouwer op zich kan nemen, maar de som van pijler 1 en 2 zal toch moeten uitkomen op een redelijk inkomen voor de landbouwer, zodat de voedselzekerheid en -veiligheid kan gegarandeerd blijven, en het is duidelijk dat pijler 1 hier een belangrijke rol moet blijven in vervullen. Dat is een duidelijk standpunt van de SALV dat ook in het gemeenschappelijk advies werd opgenomen. Maar noch de Minaraad noch de SALV kan in de toekomst kijken om te voorspellen wat uiteindelijk de definitieve voorstellen van de Europese Commissie zullen zijn.

Alle landbouworganisaties, maar ook de ngo's die lid zijn van de SALV, benadrukken dat opvolging en nieuwe starters in de land- en tuinbouw problematische vormen aannemen waar het beleid dringend een oplossing moet voor vinden. Jonge starters zal men nooit kunnen aantrekken als hen geen zekerheid kan worden geboden op een redelijke inkomensvorming, rekening houdend met de maatschappelijke verwachtingen betreffende verduurzaming van de land- en tuinbouwactiviteiten waaraan zij zullen moeten voldoen. Bij veel jonge mensen is er voldoende kennis en zin om aan de slag te gaan, maar zij wachten op een aangepast beleid omdat hen momenteel onvoldoende zekerheid op een redelijk inkomen kan worden geboden dat ook ruimte laat voor toekomstgerichte investeringen in hun bedrijf.

Investeringen zijn inderdaad belangrijk. Zowel op technisch als op digitaal vlak volgen de innovaties elkaar zeer snel op, zodat voortdurend moet worden geïnvesteerd om niet achterop te raken. Het VLIF vervult hierin een zeer belangrijke rol, maar ook het GLB moet meer steun verlenen om het invoeren van deze innovatieve technieken te faciliteren, zodat de Europese landbouw stand kan houden in de wereldhandel. Onderzoek en ontwikkeling zijn hierin cruciaal. ILVO speelt hierin een zeer belangrijke rol, maar ook kennisuitwisseling, doorstroming, wisselwerking tussen praktijk en onderzoek moeten worden ondersteund.

Onderzoek en nieuwe technieken kunnen ertoe bijdragen dat het GLB gemakkelijker zijn doelstellingen kan realiseren. Een belangrijk aspect ervan is het garanderen van de voedselbevoorrading met minder middelen, minder grondstoffen, minder emissies, waardoor een duurzame landbouw op wereldschaal concurrentieel kan blijven. Dit bewustzijn leeft zeer sterk in de sector.

Mathias Bienstman benadrukt eveneens de rol die hij opneemt als voorzitter van de Minaraad en verdediger van het gemeenschappelijke advies, en niet als vertegenwoordiger van een of ander organisatie.

De adviesraden stellen zich dienend op tegenover de beleidsmakers. Zij articuleren de belangen die spelen in verschillende sectoren en geven ook een zicht op de consensusmogelijkheden. In die zin werd het gezamenlijke advies zowel door de SALV als de Minaraad als een succes ervaren, omdat verschillende denksporen werden aangegeven waarbij vanuit verschillende invalshoeken toch gemeenschappelijke belangen kunnen gerealiseerd worden.

Uit het gemeenschappelijke advies blijkt duidelijk dat het GLB op een aantal essentiële punten tekortschiet, omdat onder andere ook voor het behalen van de

milieudoelstellingen een belangrijke bijstelling moet gebeuren. De klimaatdoelstellingen worden tot op heden vaak als een last ervaren. Het GLB werd ooit opgezet om voedselveiligheid te garanderen in de context van een door de Tweede Wereldoorlog vernield Europa. De invulling van het GLB wordt vandaag niet meer zo zeer vanuit een terugblik dan wel vanuit een vooruitblik ingegeven. Om klimaatredenen zou de voedselveiligheid opnieuw in gevaar kunnen komen. De kwetsbaarheid van Zuid-Europa voor deze klimaatveranderingen zal dit punt wellicht hoger op de agenda plaatsen dan in het verleden. Een gemiddelde toename van bijvoorbeeld vier graden kan pieken van meer dan tien graden verschil opleveren, met uitzonderlijke droogte, bosbranden en mislukte oogsten tot gevolg. Dit heeft ook linken naar andere sectoren zoals toerisme en identiteit van de streek. Het realiseren van de klimaatdoelstellingen verandert in die zin van een last naar een doel om de overleving van een aantal sectoren en van een streek te garanderen.

De klimaatdoelstellingen van Europa gaan van een vermindering van de broeikasgassen van 80 tot 95 procent. Het betreft niet enkel CO₂ maar ook emissies die verband houden met landbouw, zoals methaan en lachgas. Na 2050 zal die vermindering wellicht naar 100 procent gaan. De herziening van de langetermijndoelstellingen is nu bezig in het kader van het klimaatakkoord van Parijs. Dat betekent dat er op termijn geen ruimte is voor de emissie van broeikasgassen, met hopelijk voor de landbouw nog enige ruimte, op voorwaarde van voldoende compensaties in de opname door bijvoorbeeld bossen en grasgronden. Met dit vooruitzicht moet een toekomstgericht landbouwbeleid al inspelen op deze dwingende veranderingen die op ons afkomen. Dat moet zo veel mogelijk in een win-winscenario verlopen waarbij de voordelen voor de landbouwgemeenschap zo veel mogelijk worden behouden, samen met de gerichtheid op de klimaatdoelstellingen. Deze visie is sterk aanwezig in het gezamenlijke advies.

Jan Verheke bevestigt het belang van een goede monitoring, wat zowel in het advies als in de vragen van de commissieleden naar voren kwam. Het is duidelijk dat zowel Europa als Vlaanderen voor deze monitoring moeten instaan, maar elk op zijn niveau. In Vlaanderen is wat dat betreft voldoende kennis aanwezig, zowel binnen de milieu- als de landbouwadministratie, maar de onderlinge verbanden zijn voor verbetering vatbaar. Er moet tijdig worden onderzocht waarom bepaalde doelstellingen eventueel niet worden gehaald en waarom de output die er is, eventueel niet leidt tot de gewenste outcome. Dat is een zeer belangrijk aandachtspunt waar op een open manier mee moet worden omgesprongen.

Het gezamenlijke advies toont aan dat deze aanpak in de praktijk ook mogelijk is. Er werd gekeken naar de resultaten en vastgesteld dat er tal van verbeteringen kunnen worden aangebracht in het licht van de te bereiken doelstellingen. Daarbij werd onder andere ook vastgesteld dat Vlaanderen beter moet omspringen met de monitoring.

Er kan geen sluitend antwoord worden gegeven op de vraag of de doelstellingen met het voorliggende advies kunnen worden bereikt, aangezien er nog geen duidelijkheid is over het beschikbare budget en de definitieve wetteksten.

Uiteraard hebben verschillende lidorganisaties van de SALV en de Mineraad uiteenlopende standpunten. Maar door hier gezamenlijk over te delibereren en toe te werken naar een bescheiden maar beslist resultaat, werd een basis verkregen om verder te praten. Op het ogenblik dat er zekerheid zal komen over het definitieve landbouwbudget en de te bereiken doelstellingen, kan het gesprek weer worden opgenomen omdat er geen bruggen werden opgeblazen. Zonder het gezamenlijke advies zou deze basis er niet geweest zijn.

De mededeling van de Europese Commissie van november 2017 hecht veel belang aan de strategie van de lidstaten. De lidstaat zal dus een strategie moeten bepalen. Tot op heden was die eerder gericht op pijler 2, terwijl dat in de toekomst een belangrijk element zal worden voor het geheel en dus ook voor de eerste pijler. In die zin wordt het onderscheid tussen de eerste en tweede pijler in de toekomst enigszins relatief.

Er kan positief worden geantwoord op de vraag of de Vlaamse administratie en de verschillende agentschappen klaar zijn om een grotere subsidiariteit op te nemen en om hiervoor een doelgericht beleid voor te stellen. Er moet echter nog vooruitgang worden geboekt, want een strategie formuleren is niet eenvoudig. Dat vraagt grondig studiewerk en een open overleg tussen verschillende administraties.

Voor het standpunt betreffende de klimaatstrategie van de dierlijke sector kon inderdaad geen compromis worden bereikt, wat blijkt uit voetnoot 11 op pagina 12 van het advies. Dat neemt niet weg dat iedereen begrijpt dat de dierlijke sector in moeilijkheden verkeert en dat daarmee ook het inkomen van heel veel landbouwers wordt aangetast. Anderzijds stelt deze sector een groot probleem betreffende onder meer luchtkwaliteit en waterbeleid. De standpunten werden uitgewisseld en er werd naar oplossingen gezocht zonder dat er bruggen werden opgeblazen. Dat is al een grote verdienste.

Het verschil met het proactief GLB-advies van de Minaraad van 2017 is dat er toen een kleiner panel bij betrokken was. Er werd in hoofdzaak geadviseerd met Natuurpunt en Landelijk Vlaanderen als aandrijver, maar zonder de landbouworganisaties. Dat maakte het veel eenvoudiger om een compromis te bereiken, waarbij beide organisaties zich oriënteerden op de standpunten van hun Europese koepels. Bovendien was de Commissiemededeling van november 2017 er toen nog niet, zodat een ruimer blikveld kon worden gehanteerd. De gelijkenissen tussen beide adviezen zijn dat in dat advies en in het latere gezamenlijke advies accenten worden gelegd op systeeminnovatie en exnovatie, en dat het belang van voedselzekerheid, landbouwincome en milieu duidelijk wordt erkend. In het proactief advies van de Minaraad werd wel meer ingegaan op de werelduitdagingen met macro-economische luiken, waarbij de voedselzekerheid ook kan worden aangetast door milieueffecten. In dit advies werden er ook architecturale aanbevelingen meegegeven. Vertrekkende van de vaststelling dat de marktwerking de landbouwer niet van een voldoende inkomen kan voorzien en niet van risico's kan vrijwaren, zou er een beter risicobeheer moeten worden uitgewerkt. De inkomensverzekering moet meer aan vergroening worden gekoppeld en er moet meer worden geïnvesteerd in functie van transitie. Het gezamenlijke advies is niet zo expliciet over de wenselijke architectuur van het GLB, maar wijkt er ook niet zoveel van af.

In een latere fase moet alleszins nog beter worden onderzocht hoe het Europees gelijk speelveld kan worden gegarandeerd in het kader van een grotere subsidiariteit. Dat is een complex gegeven met de opkomende Oost-Europese markten die andere accenten leggen, de brexit, en elke lidstaat die eigen accenten wenst te leggen, zoals Vlaanderen met zijn verstedelijkte landbouw. Al die punten werden aangeraakt, maar er werd niet tot een eindpunt gediscussieerd.

Hendrik Vandamme sluit zich hierbij aan en benadrukt dat het behoud van een gelijk speelveld over heel Europa voor het landbouwbeleid een cruciaal element is. De Vlaamse Regering moet erover waken dat de regelgeving voor de land- en tuinbouw niet uitmondt in een concurrentienadeel.

Voor een antwoord op de vraag naar het verdere verloop van de procedures en de timing ervan, wordt verwezen naar de Europese verkiezingen van eind mei 2019. Wellicht zal het niet mogelijk zijn om voordien alle stappen te doorlopen en een definitieve versie van de wetteksten voor het GLB2020 uit te werken.

IV. Bijkomende vragen van de commissieleden en antwoorden van de SALV en de Minaraad

Bart Caron stelt vast dat iedereen het erover eens is dat de huidige marktwerking geen voldoende inkomen voor de landbouwers kan garanderen. Er wordt wel verwezen naar een versterkte marktpositie, meer weerbaarheid, producentenorganisaties en dergelijke, maar werd binnen de werkgroepen niet nagedacht of Europa niet op een meer stringente wijze aan marktregulering moet doen? Momenteel worden lidstaten en landbouwers immers tegen elkaar uitgespeeld onder het motto van het vrije verkeer van goederen en diensten, en het beperken van handelsbelemmeringen.

Aanbeveling 16 stelt het volgende: "Beschouw de doelen en erken de uitdagingen in het licht van bestaande internationale en Europese engagements". De spreker vraagt of men hiermee bedoelt dat in het kader van de grotere beleidsruimte en subsidiariteit, op het Europese niveau toch indicatoren en doelstellingen worden vastgelegd die overal in Europa moeten gehaald worden, al kan het traject daarheen voor elke lidstaat variëren?

Bart Dochy meent dat het inkomen van de landbouwer enkel kan worden gegarandeerd indien Europa meer impact heeft op de hele keten die ruimer gaat dan enkel het landbouwbeleid. Het huidige GLB focust mogelijk teveel op de enge primaire sector terwijl het vervolg ten onrechte buiten beschouwing wordt gelaten.

Sofie Joosen begrijpt dat de adviesraden geen uitspraak konden doen over het landbouwbudget dat op dat ogenblik nog niet bekend was. Dat is nochtans een cruciaal element waar het GLB al dan niet meer ademruimte mee krijgt of in engere marges wordt gedwongen. Bestaan er plannen om het gezamenlijke advies te vervolledigen op het ogenblik dat het landbouwbudget bekend is?

Hendrik Vandamme verwijst naar de mededeling van commissaris Hogan in verband met oneerlijke handelspraktijken. Er werd een richtlijn gepubliceerd met de duidelijke vraag aan de lidstaten om hiertegen op te treden. Het vastleggen van de concurrentieregels is een federale materie, wat niet belet dat hierover vanuit Vlaanderen toch ideeën kunnen worden geformuleerd.

De enge focus van het GLB op de primaire sector kan worden overstegen door een betere afstemming tussen DG-AGRI en DG-COMP, wat ook al werd aangegeven in het advies. Mogelijke oplossingen zijn te vinden in producentenorganisaties, prijsreguleringen, opmaken van meer evenwichtige contracten en interprofessionele akkoorden. De gemeenschappelijke marktordening in de suikersector werd sinds 2017 afgeschaft, terwijl DG-COMP opmerkt dat er mogelijk nog steeds interprofessionele afspraken kunnen worden gemaakt tussen suikerbietplanters en fabrikanten. Deze oplossing kwam er pas na overleg tussen suikerplanters, DG-AGRI en DG-COMP. In de toekomst moet daarom meer aandacht worden gegeven aan het uitzuiveren van Europese richtlijnen om uiteenlopende interpretaties te vermijden.

In het verleden heeft de SALV ook een advies gemaakt na de publicatie van de wetgevende voorstellen voor het GLB2014. Het voornemen bestaat om dit ook te doen voor het GLB2020. Het heeft echter geen zin om een advies te baseren op

officieuze berichten. Het is wachten op de definitieve wetgevende voorstellen en het vastgelegde budget voor het GLB.

Mathias Bienstman verwijst naar het basisidee van het gezamenlijke advies dat indien de markt bepaalde maatschappelijke aspecten zoals inkomenszekerheid of milieueffecten niet in rekening brengt, er verschillende mogelijkheden bestaan. Zo kan de geldstroom van het GLB meer naar maatschappelijke diensten worden geïënteerd. De vraag naar een redelijk en stabiel inkomen botst immers niet met het realiseren van bepaalde milieudoelstellingen. Indien er bijvoorbeeld een hogere prijs tot stand komt voor bepaalde dierlijke producten, kan dat volgens de regels van vraag en aanbod leiden tot een verminderde vraag en consumptie. De vraag naar een correcte prijsvorming kan dus samengaan met de vraag naar een verminderde dierlijke productie.

Er werden nog geen concrete afspraken gemaakt over verdere procedures eens de ontwerp-wetteksten en het GLB-budget bekendgemaakt zijn.

Jan Verheke verwijst naar de vraag van Bart Caron over aanbeveling 16 betreffende internationale en Europese engagementen. Voor milieu zijn de meeste doelstellingen al gegeven. Voor de klimaatdoelstellingen zijn die per land opgedeeld en dat geldt ook voor de doelstellingen betreffende luchtkwaliteit. De kaderrichtlijn Water legt de doelstellingen vast per stroomgebied en per lidstaat, en voor natuurbeleid mag er geen achteruitgang zijn. De doelstellingen zijn dus gegeven en per lidstaat gekend. Vervolgens moet intern een opdeling worden gemaakt en moet voor het landbouwbeleid en andere sectoren worden nagedacht over hoe zij mee kunnen worden ingezet om de doelstellingen te halen.

Jos De Meyer dankt als commissievoorzitter de vertegenwoordigers van de SALV en de Minaraad voor het gezamenlijke advies en hun bijdrage aan de interessante gedachtewisseling. De commissie zal zich beraden over de wijze waarop de dialoog wordt voortgezet.

V. Reactie van minister Joke Schauvliege op het gezamenlijke advies van de SALV en de Minaraad

Minister *Joke Schauvliege* nam kennis van het gezamenlijke advies van de SALV en de Minaraad en van de gedachtewisseling van 23 mei in de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid over dit advies.

Tijdens de vergadering van 30 mei 2018 wenst de minister vooraf te stellen dat de aanbevelingen van de SALV en de Minaraad voortbouwen op het enige document dat in 2017 al beschikbaar was: de communicatie van 2017 van commissaris Hogan met de algemene krijtlijnen voor het GLB vanaf 2021.

Het is echter niet de Europese Commissie, maar het zijn de Raad en het Europees Parlement die dit beleid uiteindelijk zullen beslissen. Pas op 1 juni 2018 zal de Europees commissaris Hogan zijn ontwerp van wetteksten vrijgeven en daarna zal het wellicht nog meer dan een jaar duren vooraleer de teksten worden aangenomen. Pas dan zal de reikwijdte en de concrete impact van de landbouwhervorming accuraat kunnen worden ingeschat.

De toelichting die op 23 mei in de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid werd gegeven door de SALV en de Minaraad, omvatte zeven blokken. De minister zal deze structuur volgen in haar reactie op dit advies.

1. Governance

De Europese Commissie stelt een nieuw beheermodel voorop, met een voorafgaandelijke strategische planning. Net als de adviesraden ziet de minister hierin kansen om bepaalde deelaspecten van het GLB beter af te stemmen op de noden die de landbouw in Vlaanderen kenmerken.

De minister stelde al vaker dat een one-size-fits-allaanpak niet aangewezen is. Maar het moet in onderling overleg uiteraard wel een gemeenschappelijk beleid blijven. Zonder de G in GLB zou het onwerkbaar worden, want aangezien er een douane-unie met vrij verkeer van goederen is tussen de lidstaten, zijn er nu eenmaal afspraken en regels nodig om de interne markt correct en eerlijk te laten verlopen. Dankzij die regels kan een consument erop vertrouwen dat producten die afkomstig zijn uit een buurland, aan dezelfde standaarden voldoen als bij ons, en omgekeerd. Zo kunnen miljarden euro's overheidsuitgaven worden uitgespaard op het vlak van invoer- en uitvoercontroles en is een gelijk speelveld voor landbouwondernemers in de Europese Unie gegarandeerd. Dat is een win-win voor consument, producent en overheden.

Het Vlaams agrovoedingscomplex is de voorbije decennia uitgegroeid tot een toonaangevende speler, wat nooit mogelijk zou geweest zijn mochten onze boeren en verwerkende bedrijven hun producten niet douanetariefvrij kunnen afzetten hebben in onze buurlanden en in de rest van de Europese Unie. Voor wat hoort wat, geen lusten zonder lasten. Voor een open economie als de Vlaamse, is het deel uitmaken van een groot handelsblok met een interne markt van vijfhonderd miljoen consumenten onmisbaar om het huidige welvaart- en welzijnsmodel in stand te houden. Dat kan niemand ontkennen. De grote tewerkstelling in de Vlaamse agrovoedingsbedrijven zou er bijvoorbeeld nooit geweest zijn zonder de Europese Unie.

Vanuit de sterktes en opportuniteiten voor de Vlaamse landbouw moet Vlaanderen keuzes maken die aanvullend ook onze zwaktes remediëren. Enkel op deze wijze kan een goede invulling worden gegeven aan het nieuwe beheermodel en kan tegelijk de landbouwsector maximaal worden ondersteund.

2. Onderzoek en innovatie

De minister deelt de nadruk die zowel de Europese Commissie als de adviesraden leggen op het belang van onderzoek en innovatie. Innovatie moet ervoor zorgen dat de vele uitdagingen die zich stellen, effectief worden aangepakt.

In het voorstel van de Europese meerjarenbegroting werd 10 miljard euro voorzien voor de ondersteuning van onderzoek en innovatie in voeding, landbouw, bio-economie en plattelandsontwikkeling.

Op het vlak van de inzet van die middelen pleit de minister ervoor dat projecten moeten starten vanuit echte problemen waar landbouwers mee in aanraking komen, en dat er gedurende het hele traject een wisselwerking moet zijn tussen landbouwer, praktijkonderzoek en fundamenteel onderzoek. Concrete implementatie of realisatie moeten dus voorop staan. De betrokkenheid van land- en tuinbouwers heeft als voordeel dat onderzoeksvragen meer op basis van de praktijk bepaald worden, dat er meer communicatie over en weer is tussen land- en tuinbouwers onderling en dat onderzoekers leren hoe hun resultaten in de praktijk gebruikt worden. Het is aan de overheid om hier een gepast antwoord op te geven.

Binnen het GLB zijn er nog tal van andere instrumenten mogelijk, zoals de demonstratieprojecten, de innovatiesteun van VLIF, de naschoolse vorming en

het adviessysteem Kratos. Die moeten zorgen voor een kruisbestuiving. Lidstaten zullen in het strategisch plan een luik rond onderzoek en innovatie moeten uitwerken waarbij de verschillende tools goed op elkaar worden afgestemd en synergiën worden gecreëerd.

3. Veerkracht van de sector

De adviesraden stellen vast dat de rechtstreekse inkomenssteun er niet in slaagt om de economische, sociale en ecologische doelstellingen afdoende te realiseren.

De minister herinnert zich de tijd waarin het GLB in staat was om economische zekerheid te scheppen voor alle producenten in de primaire sector. Dat kwam omdat het GLB minimumprijzen garandeerde voor iedereen: groot of klein, efficiënt producerend of niet, overaanbod of schaarste. De Europese overheid zorgde er steeds voor dat de prijs stabiel en hoog bleef door een gamma aan maatregelen.

De liberalisering van de vrijhandel volgde en het GLB paste zich aan. De steun vanuit de eerste pijler werd omgebouwd, en blijft tot nadere order nog altijd een inkomensondersteunende rol spelen met de directe steun. Maar de aanpassingen waren niet perfect. Vandaar de vermoedelijke voorstellen van de Europese Commissie voor plafonnering en herverdeling van de directe steun en het alternatief voor de vergroening.

Het gezamenlijke advies van de SALV en de Minaraad gaat uitgebreid in op het verbeteren van de veerkracht van landbouwers. Dat is volledig terecht gezien de vele crisissen die de landbouwsector de afgelopen jaren hebben getroffen. De minister gaat dan ook akkoord met de stelling dat landbouwers idealiter voldoende inkomen moeten halen uit de markt, wat vandaag helaas niet het geval is. Net als de adviesraden vindt de minister daarom dat er een uitgebreide toolbox moet zijn van maatregelen die landbouwers ondersteunen. Naast de directe steun moet die toolbox ook andere maatregelen bevatten zoals onder andere steun voor producentenorganisaties en risicobeheer. Hopelijk bevatten de definitieve voorstellen van Europa dus een waaier aan mogelijke maatregelen waaruit de juiste keuze kan worden gemaakt.

Door een maximale toekenning van de betaling voor jonge, startende landbouwers werden de mogelijkheden die het huidige Europese kader op het vlak van rechtstreekste betalingen biedt, ten volle benut. Uiteraard moet men er blijven op toezien dat ook in het toekomstige GLB deze mogelijkheid blijft bestaan. Het GLB moet daarom aan de lidstaten de mogelijkheid bieden om een vlotte generatiewissel en instroom te blijven bevorderen. Via overnamesteun, investeringssteun en steun voor advies wordt al bijstand geboden bij de financieel zware investeringen waar starters vaak voor staan.

4. Milieuzorg en klimaatactie

De evolutie die het GLB bij de vorige hervorming heeft genomen, met meer aandacht voor milieu en klimaat, is voor de minister de juiste richting. Men kan discussiëren over de impact die de vergroening heeft gehad, maar de resultaten moeten over een voldoende lange periode worden geanalyseerd om het beleid op een degelijke manier te evalueren. Daarbij mag men niet uit het oog verliezen dat de productiestandaarden nergens zo hoog zijn dan in Vlaanderen. Dat is een sterkte, maar hierdoor moeten de landbouwers ook worden ondersteund om die hoge eisen op een haalbare en betaalbare manier te realiseren. Tot op heden vergoedt de markt hen daar niet voor.

De Europese Commissie opteert in haar communicatie voor een grotere ambitie. Samen met de SALV en de Minaraad ondersteunt de minister deze richting. Er zijn ook internationale en Europese afspraken gemaakt die gedurfde keuzes noodzakelijk maken. De doelstellingen die we ons gesteld hebben op het vlak van klimaat zijn niet min. Het GLB is een belangrijk instrument dat landbouwers moet begeleiden in het maken van de juiste beslissingen, ook op het vlak van klimaat en milieu. Het is noodzakelijk dat de EU naast het voorziene budget, zelf een stevige basis generiek beleid genereert, samen met de garantie voor een gelijk speelveld. Dat zal dus onder meer moeten gebeuren via het GLB, zodat kosteneffectieve en efficiënte maatregelen kunnen worden voorgelegd. Die plannen kunnen, afhankelijk van de noden van de regio, dan verder aangevuld worden door lokaal specifieke maatregelen, ook op vlak van adaptatie.

Landbouwers zullen de inspanningen die ze vandaag al leveren dus moeten aanscherpen. Daartegenover moet staan dat ze vergoed worden voor die inspanningen. Dit zou zelfs best een stimulerend element bevatten naast de vergoeding van het gederfde inkomen en de gemaakte kosten.

Er moet ook aandacht zijn voor het globale of geïntegreerde duurzaamheidsverhaal. Maatregelen die op één milieuaspect goed scoren, maar negatieve gevolgen hebben op andere milieuaspecten, moeten niet het koste wat het kost ingevoerd worden. Een geïntegreerde aanpak vergt een realistisch tijdstraject met onderzoek en implementatie om maatregelen in te voeren.

5. Versterken van de socio-economische structuur van plattlandsgebieden

De Vlaamse situatie is zeer specifiek omdat het platteland zich dichtbij of tussen de steden bevindt. De uitdagingen die zich in Vlaanderen stellen zijn dan ook sterk verschillend van de uitdagingen in andere plattlandsregio's in de EU. In sommige lidstaten kampt men met problemen van grondverlating, dus niemand die nog geïnteresseerd is om een stuk grond te bewerken. In Vlaanderen zijn er voor elke vierkante meter verschillende gegadigden.

Subsidiariteit is altijd al het codewoord geweest bij de uitwerking van het plattlandsbeleid. Die mogelijkheid om te differentiëren bestaat al in het huidige beleid en wil de minister zeker doorzetten in het GLB na 2020. Dat kan niet los gezien worden van de financiering, waarbij men goed moet afwegen wat nog via het Europees programma verloopt en wat als zuiver Vlaams beleid wordt uitgerold.

Een ander element is de synergie met andere Europese fondsen. Dat is, zoals de adviesraden stellen, inderdaad een belangrijk aandachtspunt. De contacten met de andere fondsen zijn er en de betrokken diensten werken aan een grotere complementariteit. Dat neemt niet weg dat de fondsen een verschillend bereik hebben en dus meestal actief zijn in domeinen die van elkaar verschillen.

6. Gedragen landbouw

Gedragenheid is voor minister Schauvliege als landbouwminister een zeer belangrijk thema. Sinds de EU geen voedselschaarste meer kent, is de kloof tussen de producenten en de consumenten vergroot. We staan er niet meer bij stil dat we driemaal daags een landbouwer nodig hebben om onze levensstijl en onze welvaartstaat draaiend te kunnen houden. Die vervreemding zorgt ervoor dat er vaker over dan met landbouwers wordt gepraat, waardoor het wederzijds respect zoek raakt.

Om de afstand van producent tot consument te verkorten moet onder andere promotie en communicatie worden gevoerd over onze producten, niet alleen met

betrekking tot de intrinsieke kwaliteiten ervan, maar ook over de duurzame productiewijze en het respect voor de natuur en het dierenwelzijn. Ook communicatie over wat er via het plattelandsbeleid gerealiseerd wordt, verdient voldoende aandacht.

Het gezamenlijke advies stelt voor dat de schakels in de voedselketen meer samenwerken. Dit is een van de stokpaardjes van de minister, want individuen die los van elkaar opereren, bereiken minder dan als ze samenwerken. De ketenwerking is gediend met schakels die met elkaar overleggen en problemen bespreken. De vorming van sectorale brancheorganisaties moet de communicatie en verstandhouding in de keten bevorderen en vormgeven. In deze brancheorganisaties kunnen afspraken gemaakt worden over bijvoorbeeld lastenboeken en contractvoorwaarden. De minister is dan ook voorstander om deze vorm van samenwerking meer te ondersteunen.

7. GLB in mondiaal perspectief: handel en migratie

Het handelsbeleid van de EU heeft een uiterst belangrijke impact op de landbouwsector. Het advies raadt aan om een handelsbeleid te voeren met respect voor landbouwers, zowel in de EU als in derde landen. De minister kan dit alleen maar beamen, maar dat is een zeer lastige kwestie omdat diverse belangen spelen.

In alle geval mogen gevoelige sectoren niet zomaar worden blootgesteld aan een ondoordachte liberalisering. Dit geldt natuurlijk ook in de omgekeerde richting, want de export vanuit Europa moet eveneens oog hebben voor de impact op landbouwgemeenschappen in de derde landen waarmee we handel voeren en akkoorden afsluiten.

VI. Vragen van de commissieleden aan minister Joke Schauvliege

1. Herman De Croo

Herman De Croo vindt het evident dat in een gemeenschappelijke landbouwmarkt compromissen moeten worden gemaakt. Maar zonder deze gemeenschappelijke markt zou de Vlaamse landbouw nooit de huidige groei hebben bereikt en zou de handel met andere landen ook niet zo intens zijn.

Vlaanderen is Europees marktleider in een aantal sectoren, zoals diepvriesgroenten- en frieten. Dat heeft uiteraard gevolgen voor de structuur van de landbouw en het landbeslag. Een ander aspect is dat een zeer groot percentage van de voedingsgewassen die Vlaanderen produceert, wordt aangewend als veevoeder. Dat is typerend voor onze landbouw met een uitgebreide veestapel en vleesindustrie en met een schaarste aan beschikbare landbouwgrond waar in onze verstedelijkte landbouw dan ook een dure prijs moet worden voor betaald. Daarom is het nodig dat Vlaanderen investeert in onderzoek en ontwikkeling, en zich verder specialiseert, om met specifieke landbouwstructuren de concurrentie met andere landen aan te kunnen.

2. Els Robeyns

Els Robeyns stelt vast dat de minister het eens is met de globale conclusie van het gezamenlijke advies van de SALV en de Miniraad, dat het huidige GLB niet aan de verwachtingen voldoet op economisch, ecologisch en sociaal vlak. Uiteraard blijft steun belangrijk, maar er moet worden afgestapt van onvoorwaardelijke steun. Daar is iedereen het over eens.

Op het vlak van milieu en biodiversiteit hebben de vergroeningsmaatregelen evenmin de verwachtingen ingelost. De minister lijkt het ook hiermee eens te zijn als ze stelt dat er gedurfde keuzes moeten worden gemaakt, maar dat de landbouwer hiervoor een vergoeding moet krijgen als hij de doelstellingen realiseert. Hier stelt zich de vraag naar inspannings- of resultaatverbintenissen, want het is duidelijk dat het beleid pas slaagt indien de resultaten op het terrein effectief verbeteren. Een grotere subsidiariteit legt ook meer verantwoordelijkheid bij Vlaanderen voor het invullen van de doelstellingen, het vastleggen van indicatoren en het opvolgen ervan. Is de minister bereid om op Vlaams niveau de nodige indicatoren vast te leggen en in voldoende monitoring te voorzien, of blijft zij hiervoor hoofdzakelijk op Europa steunen?

Het gezamenlijke advies kon geen overeenstemming bereiken over de klimaatstrategie van de dierlijke sector en de industriële vleesproductie. Is de minister het ermee eens dat ook hier gedurfde keuzes moeten worden gemaakt qua verduurzaming en vermindering van de maatschappelijke kost voor het milieu? Uiteraard kan dat enkel gebeuren met steunmaatregelen en begeleiding, maar de keuzes dringen zich op.

3. Sofie Joosen

Sofie Joosen verwijst naar het gezamenlijke advies dat stelde dat het GLB niet voldoet aan de verwachtingen voor het inkomen van onze landbouwers, marktwerking en milieu. 38 procent van de EU-middelen gaat naar landbouw, maar toch lukt het niet om een correct inkomen te geven aan onze land- en tuibouwers. De krachtlijnen voor het nieuwe GLB focussen op minder directe inkomenssteun, meer aandacht voor klimaatdoelstellingen en een grotere subsidiariteit die beter maatwerk mogelijk maakt.

Deelt de minister de mening van de SALV en de Minaraad dat de Europese Commissie met haar nieuwe aanpak in de eerste pijler nog te weinig inzet op klaar omliggende doelstellingen en monitoring om een resultaatgericht klimaatbeleid te realiseren?

De adviesraden verwachten dat een beleidskader voor risicobeheer integraal en evenwichtig is. Ziet de minister dit risicobeheer als collectieve verantwoordelijkheid gespreid over de samenleving, of als een individuele verantwoordelijkheid voor de landbouwers? Bestaat er al een beleidskader voor het spreiden van de risico's? Kan de minister een opsomming geven van de soorten risico's die eventueel onder het algemeen belang vallen?

Het landbouwbeleid zou te weinig handvaten bieden om de afstand tussen producent en consument te verminderen. Welke mogelijkheden ziet de minister om dit te verbeteren binnen het nieuwe GLB?

Het gezamenlijke advies benadrukte de deskundigheid van de Vlaamse milieu- en landbouwadministraties, maar zag een belangrijke meerwaarde in meer onderlinge verbanden. Heeft de minister hierop een visie?

4. Bart Dochy

Bart Dochy stelt vast dat iedereen het eens is dat de positie van de landbouwer in de marktwerking moet worden versterkt. De landbouwer is de onderste en dus ook zwakste schakel van de voedingsketen. Ziet de minister mogelijkheden om vanuit het GLB niet alleen de primaire sector aan te sturen met subsidiëring en randvoorwaarden, maar ook de andere schakels in de keten daarbij te betrekken?

De minister deed al belangrijke inspanningen voor de oprichting en ondersteuning van brancheorganisaties en producentenorganisaties om de positie van de landbouwers te versterken. De SALV en de Minaraad stellen echter vast dat de slagkracht ervan in het kader van het mededingingsrecht nogal beperkt is. Kan de minister duidelijkheid verschaffen over de mogelijkheden van deze brancheorganisaties en producentenorganisaties in de reguliere marktwerking van de Europese Unie? Is het nodig om de reglementering betreffende mededinging aan te passen om deze organisaties meer slagkracht te geven zodat zij de marktpositie van de landbouwers effectief kunnen verbeteren?

De vergroening wordt in principe afgeschaft en ingekanteld in de algemene randvoorwaarden om te produceren. De lidstaten krijgen in het kader van de grotere subsidiariteit meer speelruimte om deze voorwaarden zelf in te vullen via vrijwilligheid, subsidies, beheersovereenkomsten en dergelijke. Wat zijn de garanties op het behouden van een gelijk speelveld binnen Europa?

Bij de Interparliamentary Committee Meeting on Agriculture and Rural Development te Brussel van 24 april 2018 over de toekomst van het GLB na 2020, kon Bart Dochty vaststellen dat ongeveer ieder tussenkomend parlementslid van de lidstaten heeft gepleit voor een verhoging van het landbouwbudget. De vraag is met welk mandaat ze dat deden, maar in elk geval hebben de lidstaatparlementen gepleit voor een verhoging of minstens het behoud van het landbouwbudget. De eerste signalen zijn dat de Europese Commissie het landbouwbudget toch zou verlagen, met een verschuiving van de middelen van pijler 1 naar pijler 2 en een plafond per bedrijf voor de steun uit pijler 1. Hoe zal dit concreet worden ingevuld? Betekent het plafond in pijler 1 dat er meer middelen naar kleine bedrijven en jonge landbouwers zullen gaan? Zullen zij eventueel meer mogelijkheden krijgen via een verschuiving van de middelen van pijler 1 naar pijler 2 met het opnemen van een aantal gesubsidieerde taken in het kader van de verduurzaming van de landbouw?

5. Bart Caron

Bart Caron verwijst naar het hoofdstuk onderzoek en ontwikkeling van het gezamenlijke advies dat sterk inzet op systeeminnovatie. De minister kondigde recent aan dat zij voor demonstratieprojecten voor duurzame landbouw voorstellen wil financieren met als thema's data en digitalisering, preventieve gezondheidszorg en integrated test management. Dat zijn zinvolle thema's, en ze hebben zonder twijfel de verbetering van een aantal processen tot doel, maar het is geen duurzame- of systeeminnovatie. Moet de VLIF-steun in het kader van de noodzakelijke systeeminnovatie niet worden herdacht? En moeten de keuzes en subsidiekanalen van de overheid in dit kader niet eveneens worden herbekeken, zoals de zoekkoeienpremie die niet meer toegankelijk is voor kleine en middelgrote bedrijven?

De veerkracht van de sector wordt zwaar op de proef gesteld. De rechtstreekse inkomenssteun slaagt er immers niet in om de landbouwers een aanvaardbaar inkomen te bezorgen, maar evenmin om de ecologische doelstellingen te bereiken. Een verbeterde economische toolbox moet de inkomensvorming verbeteren. Moet dan blijvend worden ingezet op rechtstreekse inkomenssteun die een hectaresteen is? Of moet de steun meer worden gericht op een aantal maatschappelijke diensten die de landbouw aan de samenleving levert en die niet rechtstreeks gekoppeld is aan verdienmodellen van de landbouw? Het werken aan de biodiversiteit brengt bijvoorbeeld op zich niets op, maar heeft een breder nut betreffende natuurbehoud.

De liberalisering van de Europese markt is geen zegen geweest voor de landbouw. Als Europa de landbouwmarkt niet reguleert zal de landbouwer als

primaire producent altijd de zwakste schakel in de keten zijn, zoals Bart Dochy al treffend illustreerde. Ziet de minister mogelijkheden om de marktwerking te verbeteren? Gaat de minister akkoord dat branche- en producentenorganisaties niet volstaan als ook niet gesleuteld wordt aan de regels van de mededinging?

Is de minister bereid om voor milieuzorg en klimaatactie verder te gaan dan de minimumvoorwaarden die Europa oplegt? Die mogelijkheid zal binnen het nieuwe GLB worden geboden via de extra maatregelen binnen pijler 2. Zo kunnen de landschappelijke en ruimtelijke problematieken van Vlaanderen worden aangepakt, met zijn dichte bebouwing, verstedelijkte landbouw, en spanningen betreffende dierlijke productie.

De minister bevestigde dat de landbouw binnen de klimaatdoelstellingen een aantal bijkomende taken zal moeten opnemen en hiervoor ook vergoed moet worden. Moet Vlaanderen dan niet overwegen om de dierlijke productie met zijn groot ruimtebeslag en verontrustende emissies terug te schroeven?

De vergroeningsmaatregelen zouden worden ingeruild voor extra maatregelen in pijler 2. Hoe denkt de minister de biodiversiteit in de landbouw te stimuleren als de vergroeningsmaatregelen afgebouwd worden? Zonder een aanpassing van het beleid zal het behouden van de hectaresteen, samen met het wegvallen van de vergroeningsmaatregelen, geen duurzame landbouw opleveren. Voor pijler 2 wordt overigens ook een daling van de middelen verwacht. Zal de VLIF-steun worden herbekeken? Wordt er meer ingezet op systeeminnovatie en transitie-steun of blijft het bij afzonderlijke maatregelen en investeringen?

Bart Caron is niet gekant tegen meer subsidiariteit die Vlaanderen in staat zal stellen om een aantal specifieke maatregelen te nemen die passen bij de eigenheid van onze verstedelijkte landbouw? Op Europees vlak betekent dit wel dat het gelijk speelveld moet bewaakt worden. Hoe denkt de minister binnen die grotere flexibiliteit de Europese milieudoelen te bereiken? Kan de minister de bijkomende maatregelen olijsten die ze overweegt?

6. Jos De Meyer

Jos De Meyer wijst op de sterktes van de Vlaamse landbouw betreffende kennis, onderzoek, innovatie, vorming en voorlichting. Maar er zijn ook zwakke punten, waaronder de beperkte en verstedelijkte oppervlakte. Als Europa uitzonderingsmaatregelen toestaat voor specifieke landbouwsystemen als 'bergboeren', moet het begrip 'verstedelijkte landbouw' dan ook niet in aanmerking komen voor uitzonderingsmaatregelen of extra steun? Het GLB moet immers rekening houden met de kenmerken van de regio's.

Bedrijfsopvolging is een cruciaal probleem voor de Vlaamse landbouw. Maar de beschikbare informatie over het nieuwe GLB is hierover niet echt specifiek. Welke factoren kunnen volgens de minister bijdragen tot verjonging en facilitering van de bedrijfsopvolging?

Zonder uitzicht op een leefbaar inkomen kunnen jongeren niet gemotiveerd worden om een bedrijf op te starten of over te nemen. Dit redelijk inkomen was bij de opstart van het GLB een van de uitgangspunten, als garantie voor voldoende gezonde voeding. Maar de leefbaarheid van land- en tuinbouw komt in de verdrukking door de liberalisering van de landbouwmarkt, met de producent als zwakste schakel van de voedselketen. Hoe kunnen efficiënte instrumenten worden ingezet om de vrije volatiele markt op een verantwoorde en efficiënte wijze te corrigeren richting voedselgarantie en een faire prijs voor de producent?

VII. Antwoorden van minister Joke Schauvliege

Minister *Joke Schauvliege* merkt eensgezindheid over aspecten als een duurzame landbouw en vergroening, een goed inkomen voor de landbouwer en voldoende instroom en verjonging. Een andere zorg is het behouden van de gemeenschappelijke markt, gecombineerd met de mogelijkheid van elke regio om meer op maat te werken.

Binnen het huidige GLB bestaat geen onvoorwaardelijke steun. Er zijn meer dan achttien richtlijnen die de steun koppelen aan voorwaarden. De nieuwe voorstellen hebben als doel om naast de bestaande richtlijnen de vergroening mee op te nemen in pijler 1, als voorwaarde om een subsidie te ontvangen. Het integreren van deze voorwaarden lijkt op het eerste gezicht een goed principe, maar het is afwachten hoe dit in de wetteksten zal worden geformuleerd.

Uiteraard moeten de effecten van de opgelegde maatregelen worden opgevolgd. Het klopt dat er betreffende milieueffecten veel cijfers beschikbaar zijn en dat een betere integratie ervan in een gecoördineerd beleid tussen landbouw en milieu meer inzichten kan opleveren. Qua monitoring moet Europa meten of de voorgestelde maatregelen voldoende effect hebben. Dat betekent in de praktijk dat de lidstaten deze monitoring uitvoeren, en deze monitoring is voor verbetering vatbaar zoals de adviesraden terecht hebben opgemerkt.

De minister merkt op dat het GLB geen saneringsfonds is. Het GLB stelt standaarden en biedt ondersteuning voor de voedselproductie, voedselveiligheid, duurzaamheid, dierenwelzijn en dergelijke. Het is echter geen fonds dat bepaalde keuzes maakt en op basis hiervan een saneringsfonds is.

De vragen over risicobeperking gingen in de richting van een individuele of collectieve verzekering. De minister onderzoekt samen met het Vlaams Rampenfonds hoe het meer specifieke Landbouwrampenfonds kan worden herbekeken, samen met een brede weersverzekering. De individuele marktrisico's worden momenteel vooral gedragen door de landbouwers als producenten. Hierin kan verbetering worden gebracht door de producenten- en brancheorganisaties. Zij hebben niet zoveel slagkracht, maar hebben toch al een aantal uitzonderingen op de mededingingsregels verkregen. De steun die door de overheid wordt verleend, moet eveneens passen binnen de mededingingsregels of de uitzonderingen hierop, die door Europa worden opgelegd. Dat wordt verder opgevolgd.

Er werd gevraagd om de steunverlening niet enkel op de primaire sector te richten, maar op de hele agrovoedingsketen. De minister meent dat dit nu al voor een stuk het geval is. Een aantal investeringen gaat nu al naar de agrovoedingssector, maar die zijn te beperkt om sturend te werken. Het idee om dit uit te breiden tot voorwaarden met steunverlening aan de hele agrovoedingsketen, zodat de producent een eerlijker prijs voor zijn product ontvangt, is de minister niet ongenegen. Vermoedelijk zit dat deels verwerkt in de nieuwe GLB-voorstellen, maar een echt grote verandering wordt dat vermoedelijk niet. Dat is ook de conclusie van het rapport-Veerman over het verslag van de Taskforce Landbouwmarkten dat op 16 november 2016 werd voorgesteld aan EU-commissaris voor Landbouw en Plattelandsontwikkeling Phil Hogan.

Het landbouwbudget dat voor de toekomst wordt vastgelegd is uiteraard cruciaal voor de reikwijdte van het GLB. In elk geval zal bewust moeten worden afgewogen waartoe de Europese middelen worden aangewend en wat Vlaanderen zelf zal financieren. Dat zal geen gemakkelijke oefening worden. De plafonnering van de steun in pijler 1 zal vermoedelijk een beperkt effect hebben in Vlaande-

ren, aangezien het niet de grote industriële landbouwmodellen heeft zoals in het zuiden van Europa.

Bij de investeringssteun van het VLIF werd recent herzien en legt meer dan vroeger het accent op duurzaamheid en hernieuwbare energie. Op basis van nieuwe inzichten en de nieuwe financiering vanuit Europa zal dat blijvend worden bijgestuurd.

Europa staat niet toe dat elke lidstaat apart belangrijke ingrepen doet op de vrije marktwerking. Er kunnen wel een aantal instrumenten worden ontwikkeld om hier en daar bij te sturen in het belang van de landbouwer als zwakke schakel in de voedselketen.

De minister moet net als iedereen wachten op de definitieve wetteksten om te kunnen bepalen in welke mate de subsidiariteit concreet kan worden ingevuld door maatregelen die passen binnen de Europese doeleinden en tegelijkertijd ook rekening houden met de eigenheid van het Vlaamse landbouwmodel. Uiteraard is het behouden van een gelijk speelveld hierbij belangrijk. De wetteksten moeten nog besproken worden in het Europees Parlement en de Europese Raad, en uiteraard worden de stakeholders hierbij betrokken. Het gezamenlijke advies van de SALV en de Minaraad is hierbij zeker een hulpmiddel en uiteraard wordt in de mate van het mogelijke het hele handelsbeleid in ogenschouw genomen, wat ruimer gaat dan enkel de primaire sector.

Vlaanderen heeft inderdaad een verstedelijkt landbouwmodel. Dat heeft noodgedwongen geleid tot belangrijke innovaties betreffende duurzaam produceren en het verminderen van de impact van landbouw op dichte bewoning. De verstedelijkte landbouw blijft echter kwetsbaar. Dat kan mogelijk worden opgevangen door maatwerk binnen het nieuwe GLB dat voor een specifieke landbouwmodel kan worden aangewend. De link tussen landbouw, platteland en stad zal door de groei van de wereldbevolking steeds meer aandacht krijgen. Nieuwe trends als de korte keten en minder grondgebonden landbouw waar Vlaanderen al mee bezig is, zullen hierdoor meer aandacht krijgen.

De minister benadrukt dat de overheid niet kiest voor het toepassen van een of ander landbouwmodel dat dan volledig wordt ondersteund. Het is de taak van de overheid om een kader te creëren en sturing te geven via de randvoorwaarden waarvoor ondersteuning kan worden gegeven. De overheid dringt in geen enkel geval een landbouwmodel op. Wie de korte keten als verkoopmodel verkiest, kan op de vastgelegde ondersteuning rekenen. Dat geldt eveneens voor biolandbouw of eventuele andere keuzes die de landbouwer maakt. Het gaat over ondernemers die eigen keuzes maken, en uiteraard bepaalt de gemaakte keuze de mate van ondersteuning die de overheid kan verlenen. Op deze wijze hoopt Europa zijn doelstellingen te realiseren in de eengemaakte landbouwmarkt, maar ook binnen de eengemaakte handelsmarkt. Vlaanderen zal binnen de toegestane subsidiariteit instaan voor de uitvoering ervan.

VIII. Bijkomende vragen van de commissieleden en antwoorden van minister Joke Schauvliege

Jos De Meyer concludeert als commissievoorzitter dat het debat niet afgelopen is. De SALV en de Minaraad zullen hun gezamenlijke advies kunnen uitbreiden eens de definitieve wetteksten en de middelen voor het nieuwe GLB gekend zijn. Met de minister zal worden overlegd over de toepassing van het GLB op Vlaams niveau. Vermoedelijk zullen de wetteksten pas beschikbaar zijn na de Europese verkiezingen van 2019.

Herman De Croo hoopt dat de parlementsleden ruim zullen worden betrokken bij de discussies over de nieuwe wetteksten die aan de basis zullen liggen van het GLB2020.

Bart Caron begrijpt dat de minister eerder op de vlakte blijft zolang geen definitieve wetteksten beschikbaar zijn. De discussie over vergroeningsmaatregelen, dierlijke productie en milieusteun kunnen uiteraard enkel ten gronde worden gevoerd als het kader gekend is. Maar de discussie moet dan echt wel gevoerd worden, moet veel dieper graven dan nu het geval is, en moet ook meer ingaan op de specifieke situatie waarin Vlaanderen zich bevindt. Dat de overheid daarbij geen keuze maakt tussen een of ander landbouwmodel is te begrijpen, maar toch moeten keuzes worden gemaakt. Als de landbouw verder industrialiseert zoals in de veeteelt het geval is, en waar de vervreemding tussen de producent, de consument en de dieren verder toeneemt, dan zijn we verkeerd bezig.

Jos De Meyer bevestigt dat de discussie ten gronde nog moet worden gevoerd. Dat neemt echter niet weg dat binnen de commissie toch een aantal duidelijke standpunten werden ingenomen. Hij laat de vrijheid aan ieder commissielid om te beoordelen of het glas halfvol of halfleeg is. De commissie kan in de regeling van de werkzaamheden steeds beslissen op welke wijze het gesprek zal voortgezet worden.

Jos DE MEYER,
voorzitter

Bart DOCHY
Bart CARON,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

DG-AGRI	Directoraat-generaal voor Landbouw en Plattelandsontwikkeling van de EU
DG-COMP	Directoraat-generaal voor Concurrentie van de EU
DG-TRADE	Directoraat-generaal voor Handel van de EU
ETS	emissions trading scheme
EU	Europese Unie
GLB	gemeenschappelijk landbouwbeleid
ILVO	Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek
LULUCF	Land Use, Land Use Change and Forestry
Minaraad	Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
ngo	niet-gouvernementele organisatie
SALV	Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
SDG	Sustainable Development Goal
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds